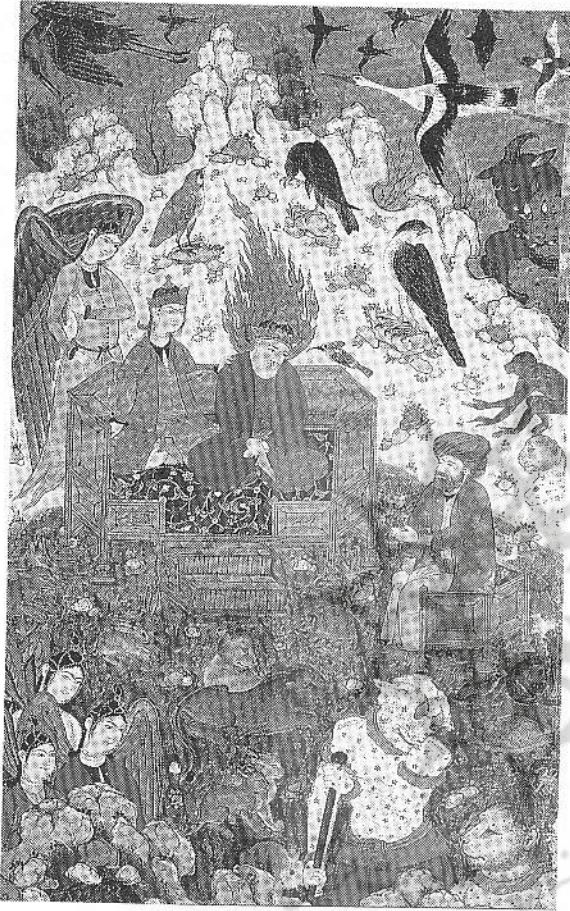

باغ؛ میراثی با ارزش در تاریخ فرهنگ ایران

گفت‌وگو با

سیداحمد محیط طباطبایی دبیر همایش باغ ایرانی

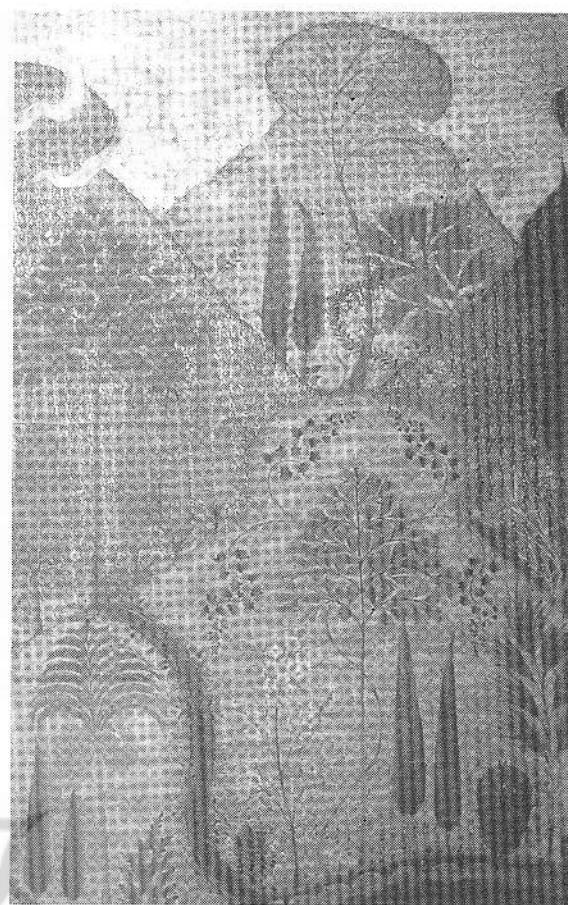
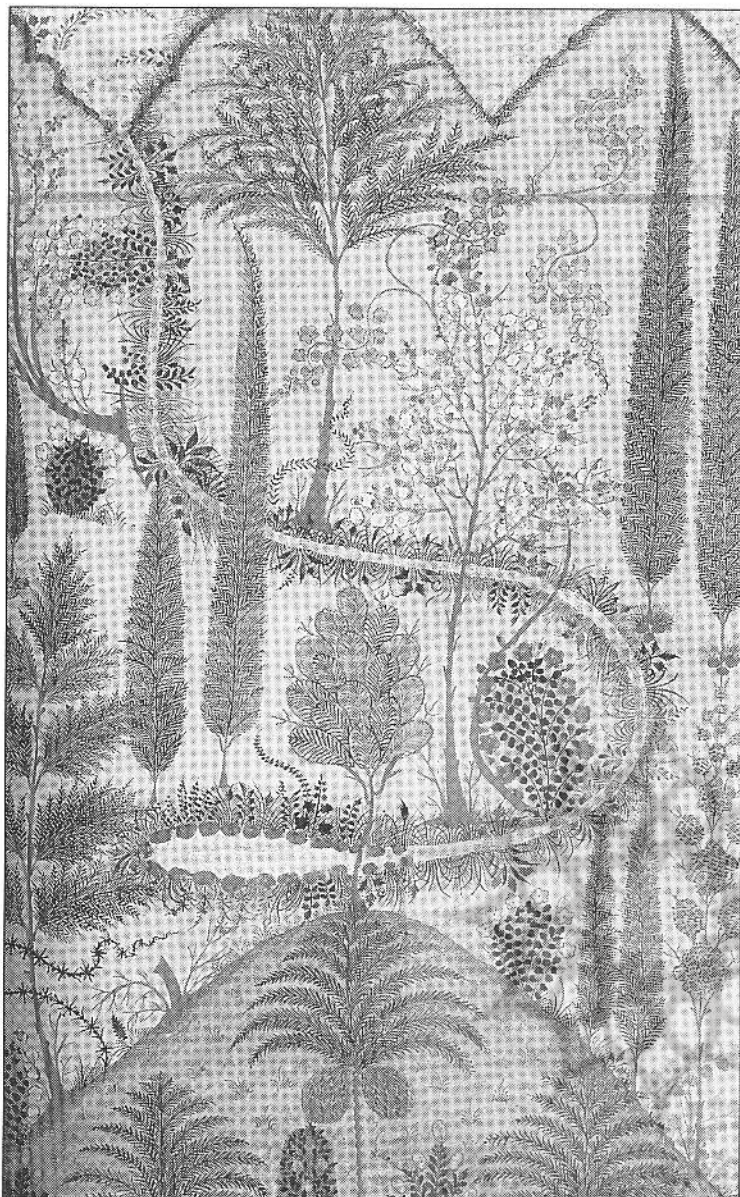

● در سالهای اخیر قلمرو میراث فرهنگی چشم‌اندازهای زنده‌تری پیدا کرده است، به گونه‌ای که گاهی انسان فکر می‌کند که میراث جزئی از زندگی امروزه ما شده است. شاید آخرین برنامه امسال در این قلمرو، بزرگداشت چهارصدمین سال آزادسازی تنگه هرمز و نیز یادبود امام قلی در قشم بود. و اینک باغ ایرانی در پوشش یک همایش پیش روی ماست. لطفاً بفرمایید چگونه شد که باغ در ایران موضوع این همایش شد. باغی که نبودش امروز در شهرهای بزرگی چون تهران به معنی تنگ‌تر شدن رگهای جاری زندگی است؟

○ از سال ۱۳۷۸ تا اوایل ۱۳۷۹ طرحی به نام باغات در دستور کار ما بود. — اگرچه بودجه این طرح به لحاظ مالی بسیار ضعیف بود — با این حال در طول کار متوجه شدیم که در این طرح رشدی نداشته‌ایم. درصد برآمیدیم که دلایل آن را بررسی کنیم. پی بردیم که در طرح باغ، فقط بنا و معماری آن مورد توجه بوده است یعنی کاخها و کوشکها. و خود باغ به معنی طبیعت زنده‌اش، اصلاً در دستور کار قرار نگرفته است. همین باعث شد تا طرح جدیدی را با عنوان «ساماندهی محوطه‌های تاریخی» تعریف کنیم و بر این اساس «گروه باغ» را تشکیل دادیم و عده‌ای از اهل فن را — از جمله شادروان ابوضیا و شادروان مهریار را که از میانمان رفتند و خدا رحمتشان کند — گرد هم آوردیم و کمیته فنی و راهبردی باغها شروع به کار کرد. به این ترتیب حرکت تازه‌ای در «سازمان میراث فرهنگی» سابق شروع شد. در این طرح دیگر نه بناهای موجود در باغ، که خود طبیعت باغ نیز مورد توجه قرار گرفت. به طور مثال کارشناسان ما به این نکته دست یافتند که در باغ فین که امروزه چمن‌کاری شده است، قبلاً شبدر می‌کاشتند و ما نیز باید برای حفظ هویت باغ با نگاه تاریخی به آن بنگریم. سابقه باغ ایرانی را باستان‌شناسان براساس مدارک، به دوره هخامنشیان و در پاسارگاد می‌رسانند. با توجه به این سابقه باید گفت که باغ یکی از عناصر تشکیل‌دهنده فرهنگی تاریخ ما بوده است. تمدن ما براساس واحه‌ها شکل

در این مجموعه به تدریج رشد یافت و در مجموعه نهادهای دیگر شکلی را به وجود آورد که امروزه جهان ایرانی نامیده می‌شود. در جهان ایرانی یکی از انواع زندگی و معماری را در باغ می‌توان یافت. با این مقدمه باید بگویم که باغ یکی از میراث‌های بارز تاریخ فرهنگ کشور ماست. متأسفانه باغ بیشتر فقط در شکل کالبد و معماری دیده شده در حالی که کاشت درختان، آب، و رابطه بین انسان و آب و گیاه نیز بخشی از فضای معماری باغ به حساب می‌آید. با تشکیل «گروه باغها» در حدود هشت باغ مورد مطالعه و بررسی قرار گرفتند. خوشبختانه کارشناسان ما در کارهایشان بسیار موفق عمل کردند و ما در صدد بودیم تا این مجموعه را به نوعی به مخاطبان خود معرفی کنیم. این موضوع همزمان

گرفته است. وقتی در نجد ایران حرکت کنیم شاهد وجود مراکز می‌باشیم بود که مدنیت و یکجانشینی در آنها پدید آمده‌اند و همین مراکز اساس شهرنشینی را تشکیل داده‌اند. این مراکز براساس میزان آب و فضای سبز پدید آمده‌اند. به این ترتیب می‌توان گفت که باغ شکل‌دهنده هسته‌های اولیه مدنیت ما بوده است. باغ ایرانی پدیده‌ای رشد یافته است و نمادی است از فضای کویری که انسان و آب و گیاه را به هم پیوند می‌زند. این حالت را می‌توان در باغ شازده، باغ فین... دید که دور تا دور آنها را که خشک است، حصار کشیده‌اند و درونشان پر از آب و گیاه است. باغ در ایران چیز غریبی نیست. همان طور که اشاره کردم شهرنشینی در این سرزمین حاصل توسعه واحه‌هاست، در نتیجه باید گفت که باغ

فاطمه حیدری.

● چه باید کرد که این همایش تداوم داشته باشد؟

○ امیدوارم که این هیئت علمی و گروه فنی باغها با هم تلفیق شوند و گروهی به نام «گروه پژوهشی باغ ایرانی» را تشکیل دهند و در پژوهشگاه سازمان به حیات خود ادامه دهند تا انشاءالله همایش دوم توسط گروه پژوهشی باغ ایرانی برگزار شود.

ایران، «باغ در مینیاتور» در موزه رضا عباسی و نیز برنامه جامعی در مجموعه فرهنگی-تاریخی نیاوران. این نمایشگاهها گویای این نکته هستند که باغ در فرش، مینیاتور، کاشی و... حضور دائم داشته است. کمیته علمی به آرامی شکل گرفت. فکر می‌کنم که این همایش، جزء معدود همایشها باشد که کمیته علمی آن شصت بار تشکیل جلسه داد.

● اعضای کمیته علمی چه کسانی بودند؟

○ اعضای کمیته علمی عبارت بودند از خانمها مهوش عالمی، ایران بهبهانی، نسرین فقیه، فریار جواهریان و آقایان میرفندرسکی، منصور فلامکی، زنده‌یاد محمد مهریار، زنده‌یاد فتحعلی فرهاد ابوضیاء، عادل فرهنگی، کامران صفامنش، محمدرضا جوادیان، سیدمحمدعلی عمرانی، محمدرضا جیهانی و خانم

شد با پیشنهاد خانم فریار جواهریان که طرح برپایی نمایشگاه باغ ایرانی را در موزه هنرهای معاصر در دست داشت. سابقه این نمایشگاه نیز به گذشته برمی‌گردد. موزه هنرهای معاصر در سال ۱۳۵۶ افتتاح شد و اولین طرح آن برگزاری نمایشگاه باغ ایرانی بود. اما این نمایشگاه بر پا نشد تا این که در این سالها موزه هنرهای معاصر بار دیگر این موضوع را در دستور کار خود قرار داد و با ما تماس گرفتند و ما مثل همیشه جهت همکاری اعلام آمادگی کردیم و پیشنهاد دادیم تا در کنار این نمایشگاه همایشی نیز برگزار شود. قصد این بود که حضور باغ در زندگی مردم از گذشته‌های دور تا امروز مورد مطالعه قرار بگیرد. این همایش نمایشگاههایی را نیز به همراه داشت مثل «باغ در فرش ایرانی» در موزه فرش